

**andrea
sedláčková**

PROSTOR

**moje
pařížská
revoluce**

Andrea Sedláčková
Moje pařížská revoluce

PROSTOR

Andrea Sedláčková

Moje pařížská revoluce

PROSTOR | PRAHA | 2014

© Andrea Sedláčková, 2014
© PROSTOR, 2014
Cover photo © Jirka Jansch, 1990

ISBN 978-80-7260-306-0

*Mým rodičům Janě a Dušanovi
za jejich lásku a velkorysost
a mým dětem Anně a Karlovi
perspektivně za totéž*

Umřel Prokop

Na hřbitově Père-Lachaise jsem se naposledy procházela jako turista před více než dvaceti lety. Bloudila jsem mezi hrobkami známých, ale vlastně neznámých lidí a obdivovala se romantičnosti místa. To, že jsou mrtví, mi bylo lhostejné.

Jenže dnes má pohřeb Prokop.

Je krásný, ještě zimní únorový den, před krematoriem postávají Češi a také pár Francouzů. Někteří mají slzy v očích. Snažím se ovládat, ale moc dlouho to nejde. Vedle mě šeptá mladík druhému, že se do otevřené rakve nepodíval, nechtěl. Raději ani do místnosti s vystaveným Prokopem nejdu. Čekáme, až se smuteční síň vyprázdní po předcházející ceremonii. Vyměňujeme si místa s pozůstalými jiného nebožtíka, scházíme po schodech do místnosti, kde už zakryli Prokopovu rakev víkem. Hudba z reproduktoru, oblíbené písničky. Čeští kamarádi pronášejí několik projevů ve francouzštině s různě silným přízvukem. Vzpomínají na Prokopa Voskovce, chrabrého rytíře bez bázně, bonvivána, věčně veselého, velkorysého, vášnivého čtenáře, pijáka, kuřáka. Nepíšícího básníka, jak o sobě říkal. Sedím v druhé řadě mezi smutečními hosty, s kterými jsem u Prokopa v rue Saint-Maur tolikrát pila, zpívala, hádala se, smála.

Prokopa jsem poznala těsně po mé emigraci v září 1989 jako dobrého kumpána pařížských večírků, ale poprvé spolu dlouhé hodiny mluvíme až na konci října roku 89 při cestě autem do německého městečka Frankenu, kde probíhá setkání Čechoslováků v exilu. Prokop mi nabídl společnou jízdu z Paříže jeho omlácenou renaultkou. Na konferenci o budoucnosti východní Evropy se scházejí významní čeští intelektuálové, jsem očarovaná, že je mohu poslouchat. Taky se hlásím o slovo, a když ho konečně dostávám, zjišťuji, zkoprnělá

studem, že jsem zapoměla, co jsem měla v plánu plnému sálu sdělit. Tak jen prohlašuji, že nejdůležitější pro naši zemi jsou svobodné volby a že to je ta jediná věc, co si mladí lidé v Čechách přejí. Tím se nedá nic zkazit.

Při cestě zpátky do Paříže, oči zaostřené na nekonečnou dálnici, se mi Prokop svěruje šeptavým jemným hlasem. Mluví o svém „saltu mortale“ do řeky Sázavy před dvaceti lety, při němž si láme vaz, o zázračné operaci, kdy mu na místo obratle voperují kus holenní kosti. Prokop začíná cítit nohy a postupně i chodit. Jenže jeho žena Naďa neumí žít v normalizačních poměrech a s přivázaným kamenem na krku se vrhá do Vltavy. Naleznou ji až po třech měsících. Naďa vše promyslela, k tělu, které již není možné identifikovat, přivázala igelitovou tašku s občanským průkazem a vzkazem „Já už v téhle zemi žít nemůžu, ztrácím tu identitu“. Prokop mi vypráví, jak jeho nejlepší přítel, surrealistický básník Petr Král, žijící od roku 1968 v Paříži, za ním posílá svoji českou ženu Vlastu, která má už francouzské občanství, takže může bezproblémově překročit hranice. Prokop se do krásné Vlasty zamiluje, podepisuje Chartu a po nátlaku se rozhodne pro emigraci. Vlasta se rozvádí a bere si Prokopa. Prokop v Paříži studuje psychologii, chvíli pracuje v redakci exilového časopisu Svědectví, pak ale, aby vydělal peníze, nasedá na motorku jako poslíček, aby platil splátku na byt a zajistil důstojný život ženě a synovi. Každý den se tím zabývá, jeho páteř těžce snáší permanentní shýbání.

Renaultka se blíží k Paříži. Prokop se mě vyptává, odkud vlastně znám kamarádku Alexandru, u které bydlím. Vyprávím mu, jak jsme se seznámily před třemi lety v Makarské vinárně na pražském Malostranském náměstí, kde jsem seděla nad vínem s kamarádkou Lucií. Je mi devatenáct let. Lucie se ten den ráno vrátila z Paříže, což byl úplný zázrak. Zázrak bylo, že tam jela i že se vrátila. Lucie mimo talentu vděčila za úžasnou cestu na Západ své kráse a neobyčejně vyvinutému poprsí. Což ale není kritika. Pamatuji si ten večer dobře - pijeme jugoslávské červené víno, Lucie rozhazuje rukama, popisuje, co všechno zažila. A je to jako z pohádky. Jakási

třicetiletá černovláska od vedlejšího stolu nás fotografuje. Lucie prohlásí, že je to určitě Francouzka, že to pozná, a zve ji k nám ke stolu. Ukáže se, že Alexandra je Pařížanka, přijela dnes ráno stejným vlakem z Gare de l'Est jako Lucie, je také fotografka, a ještě navíc také slaví dnes večer narozeniny jako Lucie. Zůstává s námi sedět, připíjíme si.

V tuhle chvíli se mi život začíná stáčet úplně jinam, nenápadně, ale definitivně. Je to, jako by se osud rozžhavlil jako vysoká šachtová věž, ale já si horka vůbec nevšímám, jiskry kolem mě lítají, ale nepřikládám tomu žádný význam.

Lucie s Alexandrou hovoří anglicky, a protože ničemu nerozumím, tak jen koukám a usmívám se. Náhle mi Lucie oznámí, že Alexandře nabídla, že může u mě bydlet, mám totiž svůj byt, a ještě ke všemu docela velký. Alexandra platí náklady svého pobytu sama, v hotelu se jí nelíbí a Lucie jí velkoryse navrhuje, že u mě to bude zadarmo. Trochu se bojím, ubytovat cizince znamená přitáhnout na sebe perspektivně pozornost StB, ale neumím říct ne. Druhý den se sejdeme s usmívající se Alexandrou ve Slavii. Uvědomuji si, že je odvážná, jde bydlet k úplně cizímu člověku, v podivné zemi, která jí, aristokratce, musí připadat tak divoká. Vezu Alexandru tramvají na temné sídliště Petřiny, kde si v mém panelovém bytě vyprávíme lámanou němčinou do čtyř do rána o Proustovi. Alexandra je jeho nadšená čtenářka a objeví u mě v knihovně kompletní Hledání ztraceného času. Mímo chodem, přeložené Prokopovým strýcem, což jsem tehdy nevěděla. Alexandra slibuje, že mě jednou vezme do Honfleur a ukáže mi v Paříži všechna místa, kde Proust bydlel. Potom si dva roky dopisujeme, kvůli Alexandře se učím anglicky. Dodala mi sebevědomí, mně, která se za sebe tak styděla, která si připadala nezajímavá, nudná, šedivá. Do Honfleur mě nakonec zaveze o několik let později Prokop.

Poslední smuteční host domluvil. Dotýkám se Prokopovy zavřené rakve a je mi nakonec líto, že jsem se na něj ještě jednou nepodívala. Na rakvi je položena jeho fotka, je na ní krásný, zářivě se usmívá.

Loučím se s Prokopovou ženou, odmítám pozvání, abych šla s pozůstalými na skleničku. Rozhodnu se, že se vrátím domů pěšky. Jsem zahlcená vzpomínkami. Cestou se musím čas od času zastavit, sednout si na lavičku, uklidnit se.

Vzpomínám na svoji první noc v emigraci v září 1989. Přijela jsem v sobotu v podvečer a předpokládala, že budu mít štěstí a někoho ze svých pařížských přátel zastihnu doma. Ale nacházím jen hlasy na záznamnících. Už je devět, stmívá se, nevím, kam jít. V kapse mám sto franků, můj kapitál do emigrace, nepřichází tedy v úvahu, že bych ho utratila za hotel. U Alexandry jsem už jednou bydlela, znám to tam a myslím si, že přelezu plot předměstského domu a přespím na zahradě. Překvapením je nový, nejspíš hlídací pes, který na mě vyštěkne, jakmile se k plotu přiblížím. Rozhoduji se, buď budu spát někde v parku, čehož se bojím, anebo se prostě pokusím přelézt plot a uvidím. Variant je několik - bernardýn mě pokouše a skončím v nemocnici. Nějaký soused mě uvidí a skončím na policii. Anebo to vyjde a nic se nestane. Pes se udiveně dívá na tašku letící přes plot a potom na mě, která hupsla vedle ní. Chvilí štěká, ale pak se uklidní. S radostí konstatuji, že má obrovskou boudu, v níž se dá přespat. Vlezu tam a ustelu si. Pes se moudře usídlí venku. Moje první pařížská noc emigrantky. Je mi zima, mám hlad, říkám si, že se pořád ještě mohu vrátit do Prahy. Ale říkám si to jen teoreticky.

Druhý den ráno hodím tašku zpátky do ulice a přelezu ven. Mám štěstí, můj kamarád Petr je doma. Petr je ženatý s lesbickou Francouzskou a žije s Kristýnou, která se pro změnu kvůli papírům vdala za alkoholického Holanďana. Petr vystudoval pražskou filmovou školu, ale v Paříži živoří, lepší v metru plakáty, maluje byty. Kristýna, absolventka vysoké školy ekonomické, šije u Číňanů. Známe se pár let, díky legálnímu vystěhování se oba mohou vracet do Prahy, kde jsme spolu rádi pili.

Můj nápad, že zítra požádám o politický azyl, se jim nelíbí. Nechápu proč.

„Na emigraci bychom neměli žaludek.“

„Proč? Je vám z ní na zvracení?“

„Sama bys viděla. A přeci to nemůžeš udělat rodičům.“

„Jsem bezohledná.“

Kristýna s Petrem jsou neklidní, mají strach, abych jim nezůstala viset na krku.

„Jednu noc tady můžeš spát, ale sama vidíš, máme byt třicet metrů čtverečních, celý den pracujeme, takže večer potřebujeme klid.“

„Ne, to je opravdu jen na jednu noc, pak si něco najdu.“

„A znáš tady vůbec někoho?“

„Mám několik telefonů od Francouzů, co jsem je poznala v Praze.“

„S těma nepočítej, pro ně jsi byla zajímavá tím, žes je uvedla do prostředí tam, ale tady seš jedna z tisíce, nic výjimečného.“

Žaludkem mi projede vlna úzkosti, sklopím hlavu a chce se mi pryč, jenže nemám kam, do psí boudy se už vracet nemíním.

„Rozmyslela sis to skutečně dobře?“

„Nevím, jestli dobře, ale jistá si jsem.“

„Co chceš dělat?“

„Jako v Praze, studovat.“

„Na to musíš mít peníze. Jak je chceš vydělat?“

„Třeba mytím nádobí. Myslela jsem, že byste mi mohli poradit...“

„Hele, jeď domu, my nikomu nic neřekneme, zaspívej si Sláva vlasti, výletu...“

Slovo vlast mi náhle připadá strašně prázdné, nevím, co se pod ním skrývá, bolí mě hlava a celé tělo, chci spát. Během toho, co Kristýna připravuje spacák na zemi pod stolem, mi domlouvá, ať se vrátím do Prahy a narazím si nějakého sympatického francouzského turistu, který si mě vezme. Petr zhasíná a do tmy říká: „Fakt nechápu, proč zrovna ty se nechceš vrátit? Proč zrovna ty chceš emigrovat?“

Z politických důvodů? Protože mě měli vyhodit ze školy? Protože už jsem nechtěla žít ve strachu, přetvářce, čekání? Protože jsem prostě jen chtěla žít v Paříži? Nebo jsem utíkala

před několika chlapama, s kterými to vlastně nemělo budoucnost - Jiřím, Rudolfem? Anebo jsem utíkala, protože jsem byla nešťastná, že mě nechce Ota? Nebo je něco na teorii Pavla Tigrida, který tvrdil, že všichni jsme utíkali hlavně před svými rodiči? Bylo by svůdné se přiklonit k této teorii. Říci - já jsem utíkala především před svým otcem. Nebo před stínem svého otce, který na mě vrhal, ať jsem šla, kam jsem šla.

Vrátila jsem se z Prokopova pohřbu s pocitem, že bych měla o tom všem něco napsat. Možná knížku? Přesně nevím, ale mám chuť se do té doby vrátit. V rohu komory mého pařížského bytu leží kufr, do kterého jsem před mnoha lety naházela deníky a dopisy z roku 89. Dopisy jsem nechávala v obálkách, jako první na mě vypadl jeden, adresovaný na place Vauban, kam jsem se přestěhovala na konci října po návratu z Frankenu, protože díky Alexandře jsem konečně měla práci - hlídání dvouleté dcery slavného nakladatele Christiana Bourgois. Na začátku to vypadá jako neuvěřitelná výhra, budu mít práci a ubytování v centru Paříže, na náměstí Vauban, hned naproti Invalidovně, kde je pohřbený Napoleon.

Prokop mě často navštěvuje v téhle čtvrti bohatých, kteří se na ulici téměř nevyskytují. Anebo někam kráčejí rychlým pevným krokem, hlavy pyšně vztyčené. Dívám se na ně a vím, že jsou ze světa, kam neproniknu, a kdyby se mi to náhodou podařilo nějakým sňatkem, tak budu vždy považovaná za vetřelce. Ve čtvrti Vauban bydlí buržoazie, kterou dokonce ani ostatní buržoové nemají rádi. Všechno je tam striktní, i auta jsou zaparkována nějak jinak, spořádaněji. Muži se oblékají do teplých lodenů zelené barvy, ženy nosí tmavě modré úzké sukně nad kolena a nepřípadají mi vůbec sexy. V Paříži existují čtvrti, kde se necítím se svojí chudobou tak sama a méněcenná, vím, že ostatní jsou na tom stejně blbě nebo možná ještě hůř. Jsou čtvrti, kde se lidi na sebe přece jenom usmívají a jsou přívětiví. To ale rozhodně není případ place Vauban. Když se vracím „domů“, vystupuji na stanici metra u kostela St. François-Xavier, který je podlouhlý a plochý, přitlačený

k zemi. Vypadá jako obrovská pochmurná hrobka. Stýská se mi po pražských rozmařile barokně obtloustlých kostelech. Vracím se z práce, tedy hlídání holčičky s hezkým jménem Victorie. Široký bulvár je beznadějně pustý. Říjnové ulice jsou sychravé. Lehce prší do korun kaštanů. Je mi smutno. Najednou vidím vše v jiné perspektivě. Nemám peníze ani teplý kabát, jsem hlídačka dětí a bydlím v kutlochu, kde je slyšet každé sousedčino slovo. Nevěděla jsem, jak těžké je být bez přátel, rodiny, permanentních schůzek, minulých, současných a perspektivních milenců, bez peněz, bez povinností. Náhle si uvědomuju, že jsem odkázaná sama na sebe a nechci být jen sama se sebou. Vyškrabávám ze dna plechovky studené ravioly. Na malinkém stole leží rozepsaný dopis, pořád někomu píšu falešně optimistické zprávy o báječném životě, co v Paříži vedu. Z okolních pokojů se ozývá řinčení nádobí, smích a televize. Nemám co dělat, knihy půjčené ve Svědectví jsem už přečetla, musím si tam dojít půjčit další. Anebo zavolat Prokopovi, který mi nějakou knihu přiveze. Princ Prokop mě bere na večírky a do restaurací, poslouchá se spikleneckým úsměvem moje monology.

Jsem ráda, že se o mě Prokop stará, že se tváří zamilovaně. Sice se mi podařilo mít rychle po mém příjezdu do Paříže lovestory s pohledným emigrantem, ale ten mi záhy vysvětlil, že pěstuje pouze krátké známosti, a opustil mě. Růže od Prokopa, které skoro každý den nechává před dveřmi komůrky, mi dodávají ztracené sebevědomí. Prokop, ve starých džínách a vytahaném svetru, kterému je ale vlastní dandyovská elegance, má u krku do uzlu uvázaný hedvábný šátek, i když celý den brázdí na motorce prašnou Paříž.

Jsem teď přibližně tak stará, jako byl Prokop tehdy. Sedím v rohu komory svého bytu, přede mnou kufr se starými dopisy a deníky. Mám chuť všechno přečíst, tudíž znovu prožít. Myslím, že poprvé mě napadlo, že bych mohla emigrovat, ten den, kdy jsem byla na výslechu v Bartolomějské.

Listuji deníkem z roku 1989 a usmívám se nad naivitou některých svých úvah. Nacházím o tom dni zprávu.

Deník 2. června 1989

Není to opravdu nic příjemného najít ve schránce předvolání do Bartolomějské ulice, abych „podala vysvětlení“, což je formulace, za kterou se skrývá normální výslech na StB.

Dopoledne mám angličtinu, pak se stavím u mámy doma a ta mě varuje, že to na výslechu se mnou špatně dopadne: „Jak tě znám, nakonec budeš provokovat a hrát si na hrdinku. Ale nemysli si, že tě ostatní budou krýt. Ne že bys někoho měla udávat, ale říkej pravdu.“

„A zavřou mě rovnou.“

„Pak si to budeš vyčítat, musíš být trochu vstřícná a ukázat, že jsi vlastně obětí neznalosti, od výslechu je k vyhození ze školy jenom kousek a pak nad svojí hrdostí jenom hořce zapláčeš. Nikdo ti nepomůže. Řekni, máš ke všem svým kamarádům důvěru? Nemohl tě udat nějaký z tvých kamarádů, že jste potkali v Paříži ty emigranty?“

Otec už byl svými „kolegy“ zpraven o tom, že jsem předvolána. To znamená průšvih, otec má strach o mě i o svoji kariéru, aby se náhodou revoluční hry pubertální dcery neodrazily na jeho kádrovém posudku. Během oběda v restauraci na Míráku mi vysvětluje, že jsem jen nástrojem v rukách antikomunistických živlů, používá ten hrozný oficiální slovník, snaží se mě oblomit, že má být povýšen do grádu plukovníka a že má mít vlastní kancelář v Mánesu, protože má připravovat nějakou velkou výstavu, že je to pro něj strašně důležité. Těší se na to, neměla bych mu to kazit.

Prosí mě pateticky: „Ustup... Komu tím svým chováním pomůžeš?“

Tenhle argument na mě nefunguje. Otec tedy zkouší dát najevo, že mě chápe, že jsme nějak rodově zatížení bojem za pravdu: „My máme bohužel morálku v krvi, celý náš rod.“

„Tati, já se s tvou komunistickou morálkou naprosto neztotožňuji,“ skáču mu do řeči, ale on pokračuje, jako by mě neslyšel: „Nechápeme, že ostatní ji pouze hrají, že si každý jde za svým a žádné ideje ho nezajímají, jenom jimi všichni

obalujou ambice. Taky jsem v padesátých letech jezdil na stavby mládeže, učil v pohraničí a neviděl, jak ostatní kariérují. V osmašedesátém to samý. Všichni obrátili a já přišel o místo.“

„Ale legitimace ti zůstala, protože se umíš dobře kát.“

„Jsem rád, že ji mám. Pořád věřím v socialismus jako sociálně spravedlivější společnost.“

„Kdybys aspoň jednou přiznal, že tam jsi kvůli práci a penězům, takhle to je ještě horší, mít otce naivu, věřícího pomýleným bludům.“

„Ty svojí aktivitou popíráš všechno, čemu čtyřicet let věřím.“

„To se popírá samo.“

Otec netuší, že jedním z důvodů mých „aktivit“ je právě, abych jak říká, popřela jeho víru, a především jeho zaměstnavatele, aby si náhodou někdo nemyslel, že jsem jím „nakažená“.

V metru, když se pak vracím z Míráku na Petřiny, přemýšlím nad matkou a otcem a opravdu je nechápu, ne že bych odmítala chápat, ale není mi jasné, že oni mohou žít s pocitem vlastní zbabělosti, pohodlnosti a sebenalhávání. Nejsem žádná Johanka z Arku a třeba budu opravdu trpce litovat své hrdosti. Nevím, jak dalece budu ochotna a schopna nést následky, zatím jsem rozmazlené dítě dobře zajištěných rodičů, které má, co si v podstatě usmyslí. Možná mají pravdu, když chtějí, abych nikomu neříkala, že jdu na výslech. Asi se mi to všechno zle nevyplatí, ale nebudu ze sebe zvracet.

Večer mám schůzku ve Slavii s Jiřím, který mi přišel dodat odvahy k tomu, abych odmítala odpovídat. Dáváme si becherovku. Přinesl mi k nastudování text, sestavený pro „vyslýchané - začátečníky“ o tom, jak se má člověk při výslechu chovat. Papír už je značně ohmataný, asi často sloužil. V textu se doporučuje absolutně od začátku na všechno odpovídat, že se odmítá odpovídat. Jiří mi dodává odvahy, říká, že ví, že to dobře zvládnou.

Blbě spím. Strach posledních pěti dnů, od okamžiku, kdy jsem předvolení obdržela, přívalově vzrůstal a ustupoval,

a ačkoliv jsem se s tím „takzvaně naučila žít“, bojím se pořád.

V osm hodin ráno straší Bartolomějská ulice prázdnotou a pochmurností víc než kdykoliv jindy. Odevzdám vrátnému předvolání k výslechu. Čekám. Přichází pro mě mladý muž, který mi je povědomý. Přemýšlím, odkud ho znám. Aha, už vím, z chodeb školy, kde vypadal ve svém tesilovém obleku tak nepatřičně. Za kým tam asi chodí?

Na schůzku s estébákama si nesu v kabelce ukrytý malý magnetofon, na který si nahrávám celý výslech. Dokonce myslím i na to, abych šla po tři čtvrtě hodině na záchod přehodit stranu kazety. Teprve až doma zjišťuji, že nic není slyšet, jen jakýsi šum. Škoda.

Mladý estébák je nejspíš začátečník, při prvních otázkách se mu klepe hlas, suverenitu hraje neúspěšně stejně jako já. Druhý zpočátku mlčí, a teprve když vidí moji neochotu ke spolupráci a kolegovo rozpačitost, zažene mě pár osvědčenými figly do kouta.

U výslechu se snažím zpočátku chovat podle návodu, ale jde to těžce. Někdy mám pocit, že mohu odpovědět, že to nikomu neublíží, ale hned při další otázce vidím, že se pletu, že oni mají systém a já v něm tonu. Jedna nevinná odpověď otevře dveře záludnější otázce, která už by je mohla k něčemu navést. Myslela jsem, že mám schůzku s idiotama, a překvapeně zjišťuji, že jsou chytřejší, než jsem si představovala.

Ptají se mě, co jsem dělala v Paříži. Pitomě jim vykládám o místním prvomájovém průvodu a arabských demonstracích. Mladý, aby ukázal, že je v obraze: „No jo, voni tam mají ty negříky, co? A co ve Svědectví, tam jste byla na návštěvě?“ Odmitám vypovídat, jenže to už je právě přiznání. Ptají se čím dál konkrétněji: „Četla jste někdy Lidové noviny? Takže vy nic nevíte o jejich ilegálním vydávání? Nikdy jste nepůjčovala vašim přátelům? To je zvláštní... Nikdy jste nechodila na tajné přednášky? Nevzpomínáte si, dobře. Ani nevíte, kdo je autorem vašeho školního manifestu?“

Starší zkouší taktiku hodného strýčka a vysvětluje, že

nejde o můj konkrétní případ, ale udržení dobrého stavu celospolečenské morálky, o stav naší země, obranu socialismu. „Podívejte, každá společnost se brání špatným vlivům, chápejte. Náš systém se brání negativním vlivům, chce být zdravý,“ používá starší obdobnou frázi jako včera můj otec.

Pak klade náročnou otázku, asi aby ukázal, že se můžeme bavit i teoreticky: „A co si vlastně myslíte o demokracii?“

„Nic,“ vylítne ze mě potměšile.

„Nic? Vy jste o tom přeci psala do vašeho studentského časopisu, mluvila o demokracii na schůzích a teď si nemyslíte nic?“

„Co jsem věděla, je napsáno, můžete si to přečíst.“

„Chceme si pohovořit detailněji,“ zkouší mladý.

Neumím si odpustit ironii: „Podívejte, jsem tady snad na výslechu, a ne v kavárně.“

Mladý hned vystřelí: „Jestli by vám víc vyhovovalo se scházet v kavárnách, klidně můžeme,“ a starý po něm hodí káravý pohled ve stylu, co si to dovoluješ předbíhat situaci. Obrací se ke mně a vymění ihned tvář za sladkou: „Chtěli jsme vám totiž nabídnout, že bychom se mohli čas od času sejit, my vám objasnili náš pohled, vy nám váš, třeba bychom si nakonec porozuměli.“

„A s kým bych se scházela?“ koketně se podívám mladému ošklivému přímo do očí, ten rychle uhne a zčervená. Veškeré sebevědomí je pracně hrané, snaživě zastírám úzkost.

„S kým byste chtěla,“ galantně mi dává starší možnost výběru.

„Já nechci, ptám se čistě teoreticky.“

V jednu chvíli se ten hodný podivuje, že s nimi nechci mluvit, když přece „váš taťka pracuje u nás“.

Jen krčím rameny.

„A co na to říká?“

„Nevím.“

„Ale přeci něco musíte vědět.“

„Nezlobte se, odmítám odpovídat.“

Po výslechu na mě čeká ve Slavii Jiří Křížan a několik kamarádů, jimž výslech popisují jako komický výlet do exotické

krajiny, s jejímiž domorodci si nemůžeš rozumět. Tvářím se, že jsem roli vyslýchané suverénně zvládla, že se mě taková věc nemůže vůbec dotknout. Ale zároveň si uvědomuji, že to sice je na jednu stranu legrace, jak jsou ti policajti pitomí, ale na druhou stranu tihle pitomci mě (a kohokoliv jiného) mohou vlastně „za nic“ vyloučit ze školy, zavřít do vězení, že se zábavná historka může rychle přeměnit na nepříjemnou realitu. Jsem výsledkem víc otřesená, než přiznávám. Nasedám na osmnáctku a vracím se na Petřiny. Dívám se do tváří spolucestujících a přemýšlím, co mám s tímhle národem společného. Proč tu mám žít? Protože jsem se tu narodila, poslouchala české pohádky, učila se dějiny téhle země? Je vůbec šance něco tady změnit? Musí, všude okolo se to bor-tí. Ale chci i tady přes to vše žít? Zůstat, nebo utéct? Obě varianty nesou znaky zbabělosti.

Vilém

Pamatuji si, že hned ten večer, kdy jsem psala deník, jsem si uvědomila, že u všech událostí, na které se mě estébáci ptali, se pohyboval vždy jeden stejný člověk – můj spolužák na scenáristice Vilém. Takže to byl asi Vilém, ten pavouk, jehož ruce se mezi nás roztahovaly a trpělivě tkaly své sítě. Vilém byl s naším famáckým výletem v Paříži. Navštívil s námi různé emigranty a Svědectví. Vilém se také zúčastnil přednášek u chartisty Luboše Dobrovského. Vilém mě několikrát navštívil v Lázeňské, když jsem ještě bydlela s Otou. Ví, že mě Ota opustil a žije teď se Soňou. A o tom všem byli estébáci zpraveni. Pamatuji si, že mě ohromili informací o pitomé hádce s Otou v kavárně Slavia.

Následující den jde na výslech můj spolužák Petr Jarchovský a také on dospívá k závěru, že udávat nás mohl pouze Vilém.

Je nám ale trapné někoho podezřívát, důkazy nemáme, mohla to být shoda okolností. Vilém je přátelský a ještě ke všemu trpí handicapem, je hrozně tlustý, vypadá svazácky, prvoplánově negativně, že se z lidské stránky nechceme uchýlit k tomu ho veřejně (tedy mezi kamarády) označit. Jen si před ním od této chvíle dáváme pozor.

Vilémovo jméno je po „revoluci“ publikováno hned v prvním seznamu spolupracovníků StB. Spolupráci podepsal, když mu bylo dvacet let, v roce 85. Takže o čtyři roky později už byl spolehlivý donašeč, jenž měl postupně během své špinavé kariéry tři krycí jména - Fornax, Rub a Noll. Ale protože i v novém systému byl Vilém aktivní, ihned se uchýlil u velké reklamní agentury a na počátku devadesátých let byl takzvanou žábou na prameni, zadával stotisícové zakázky svým bývalým spolužákům z FAMU. Šokovaně jsem přihlížela tomu, jak se Vilémovi do přízně lísalí kamarádi, které dva roky předtím udával a kteří to o Vilémovi nyní věděli, ale kvůli penězům na to zapoměli.

Paradoxně je tenhle dnes již bezvýznamný Vilém jedním z lidí, kteří významně ovlivnili můj život. Nejspíš bych se rozhodla pro emigraci i bez výsledku na StB, ale možná ne. Možná žiju svůj osud díky tomuhle Fornaxovi.

O pár dní později po „podání vysvětlení“ piji odpoledne kávu s dvěma perspektivními milenci a momentálními přáteli, Rudolfem a Jiřím, v baru Na Perštýně. Všimám si, že u stolu o několik metrů dál sedí ten mladší tajný, který mě vyslychal. Nejspíš s jiným estébákem. Mladý na mě kývne skoro přátelsky, což mě naštve. Scenárista Jiří, velký antikomunista, ráčkujícím zvučným hlasem navrhuje, že když se tváří jako takoví kámoši, tak jim pošleme panáka becherovky. Estébák je chvílku překvapený, ale má smysl pro humor. Posílá rundu zpátky. Číšnice nám všem třem přináší také becherovku. Na dálku si připijeme. Estébák neslyší, že si připijíme na jejich konec. Neví, že se ten přípitek brzy splní.

Jiří mi přináší podpisový arch Několika vět, což je petice za propuštění politických vězňů, za ukončení omezování svobody shromažďování, za konec cenzury. Při sbírání podpisů nejsem

příliš úspěšná. Kamarádi, kterých si vážím, mají strach, argumentují, že se nechtějí nechat vyhodit ze školy. Bojí se a já se bojím jejich strachu. Jsem ráda, že jsem překonala svůj, a teď se bojím, že se znovu nakazím. Ti chytřejší nacházejí různé intelektuální kličky, proč zrovna tento text nepodepsat. Jsem zklamaná, rozčarovaná. Filozofuji tedy v deníku, abych si sama ujasnila postoje a názory.

Deník 15. července 1989

Žijeme během permanentní konfrontace. Nepřímá × přímá - občan netouží být mlácen, ale chce nějak ukazovat své názory - kolik je odvahy v každém z nás. Pořád nám nahánějí strach. Zastrahování je prováděno nepřímou od dětství válečnými filmy a zprávami o rostoucím zbrojení. Zastrahování při hodinách občanské nauky na gymnáziích, kdy jsme povinně museli přednášet aktuality o skvělých úspěších naší země, i té největší sousedící. Zastrahování, co by se asi stalo, kdybychom nevstoupili do SSM - těžko se pak dostat na vysokou, strašák šedesátého osmého jako tabu vysvětlené jednou provždy Poučením z vývoje, strach mluvit se známými, někdy ale i s přáteli o věcech politicky a společensky problematických, protože nikdy nevíme, kdy nás buď sami udají, anebo by se mohli podřeknout. Strach po smrti Brežněva si pamatují velmi živě - co bude, nejasně jsem se bála, hloupá, války, spíše občanské v SSSR, v kterou jsem ale podvědomě doufala. Strach z materiálního nedostatku, strach, aby mě nevyhodili ze školy, zaměstnání, aby přijali scénář, abych neměl problémy na vojně, abych dostal stupidní doložku, to jsou ty hloupé české strašáky.

Jsme zahanbováni statečnými Poláky, Maďary, Gruzínci, jenže většina Čechů to jako hanbu necítí, to jsou pro ně jiné země, jiný charakter, okolnosti, ale hlavně - stále si něco

nalhávají, aby nepřiznali vlastní slabost, srabství, pokleslost, hloupost, omezenost. Nechci vlastním národem pohrdat, protože sama příliš konkrétního nečiním, vlastně toto všechno píši v boji proti vlastní slabosti, která mě chvílemi zmáhá, ale následně provokuje k dalším činům, slibuji si, když nemohu usnout, že udělám vždy v dané chvíli věc, která bude podle mého svědomí nejsprávnější. Víím, že hodlám bojovat, jak patetické slovo - za svobodu slova mého, cizích - za svobodu pohybu - kamkoliv, kdykoliv, za svobodu publikace všech lidí, proti nezákonnému zavírání nepohodlných lidí, kteří trpí za svou inteligenci a odvahu.

Budu se snažit, ačkoliv rozumím i znechucení lidí nad národem. Je to ale můj národ. Co člověka váže k národu - pár přátel a rodina? (Moje ne).

Zákopová válka, či otevřený boj? Myslím, že obojí. Infiltrace názorů do společnosti. Nikdo asi neumí vypočítat pomalé, dlouhodobé úsilí, jaké má následky, důsledky, měla bych nějakou formou pomáhat, bojovat proti totalitě - politické a názorové - to bych chtěla, aby byl můj celoživotní cíl, ovšem jakými prostředky to provádím teď a v budoucnu? A dále - problém - nestát se pouze politickým bojovníkem, nezapomenout na vlastní práci, která by mně teprve k tomu měla dát oprávnění - nezůstat jen u frází. Odchod kvůli práci? Jak se s tím smíří svědomí? Co je pro něj nejdůležitější? Jak si argumentuji proti tomu zkusit život jinde, snad logické v mládí, touha poznávat?

Žít v totalitě pasivně, nebo aktivně bojovat, nebo utéci z ní? Tvářit se, že neexistuje, zapomenout? V jednom vidím bizarní výhodu života v totalitní zemi, otázky po morálním statusu jsou zde kladeny přímočaře, nutí si najít vlastní cestu svědomí rychleji. Je to ale k něčemu? Odráží se to v umění?

Individuální osobní odpovědnost za věci veřejné. Anebo, což je argument mého otce, jemuž nevěřím a řídit se jím nehodlám, totiž pracovat na sobě a nevměšovat se do věcí, kterým nerozumím.

Těžko nutit občany do politického boje, pakliže sami

necítí jeho potřebu. Ale provokovat ano – příklad Solidarita. Ucelený politický program zatím neexistuje, až bude, bude-li mi vyhovovat, stanu se jeho zastáncem.

Náš systém má další výhodu – vychovává k trpělivosti. Všeho, co postupně dobýváme, si podstatně vážíme.

Jaro a léto 1989

Během jara a léta 1989 myslím především na tři věci – v první řadě na politiku a můj vztah k ní, v druhé na psaní (především o politice), a na flirtování.

Politikou jsem posedlá, nebaví mě mluvit o ničem jiném, všechny měřím vztahem k ní, i přátele, i potenciální milence. Koketuji jen s lidmi, s jejichž politickými názory mohu koketovat zároveň. I moje nejlepší kamarádky se musejí podvolit mé permanentní politické agitce. Ivanka chodí na demonstrace, Michalka ne. Michalka je takzvaně rozumná a já jí to vyčítám. Každý večer poslouchám Svobodnou Evropu nebo Hlas Ameriky, Rudolf a Jiří mi půjčují zakázané knížky, moje maminka v práci neohroženě rozmnožuje ilegální Lidové noviny. Během lednových demonstrací, kdy jsem spolu s ostatními byla polita hektolitry studené vody a poprvé v životě viděla obrněné vozy, pochopím, že se tomuto politickému režimu nikdy nepřizpůsobím.

Emigrace mě svým způsobem zachránila, možná jsem utíkala i před touhle posedlostí politikou, touhle divnou drogou, tušila jsem, že je to nenormální. Kdybych neodešla, stala bych se politikou passionatou a revoluce by mě požrala.

Můj zájem o politiku mě zavedl do světa dospělých, zralých lidí, kteří měli vytříbenou reflexi a mnohdy velké životní zkušenosti. Byli zajímaví, jiní, odvážní, byli to hrdinové, kteří si nezjednodušovali život. Oproti nim moji vrstevníci

vypadali jako holobrádkové zabývající se postpubertálními problémy.

Flirtuji tedy především se staršími ročníky, ale nic s nimi nemám. Doufám, že se ke mně vrátí Ota, moje první dospělá láska, též o generaci starší než já, která byla pro něj příliš mladá a on zase na mě až moc žárlivý. Vzájemně jsme se trápili a ničili. Milovali jsme se, protože jsme byli schopni se společně mimořádně radovat ze života. Rozešli jsme se před Vánoci, snažím se sama sebe přesvědčit, že to je pro mě už uzavřená historie, ale stýská se mi po něm, po našem životě v Lázeňské ulici, v holobytu se záchodem na pavlači, kde se nikdy neusínalo před třetí ranní, protože zde přes dva roky probíhal permanentní mejdan.

Ota nejspíš zdědil geny žárlivosti po otci, který jeho maminku mlátil, rozstříhával jí hezké šaty, zakazoval chodit ven. Ota v sobě démona zloby tlumil, ale někdy se neovladatelně vydral ven. A já si taky nic neodpustila, všechno jsem chtěla zažít. Naše hádky přerůstaly v bitky. Někdy šlo o život. Po jednom zmlácení, kdy jsem málem přišla o oko, jsem se od Oty odstěhovala na Petřiny. Vrátila jsem se, protože se mi po něm stýskalo. A po nějaké době jsem se zase stěhovala pryč. A vrátila se. Jenže v bytě spala jiná slečna. Ze zvonku zmizelo moje jméno a bylo nahrazeno jejím. Vypadalo to definitivně. Už se do mé milované Lázeňské nesmím vrátit. Pár měsíců o Otu se Soňou bojuju, mnohokrát to vypadá, že zase budeme spolu, ale zároveň poznávám nové, zajímavé muže a svoboda není tak špatná. I když se nakonec neobjeví nikdo, kdo by mi zabránil emigrovat.

V červenci dostávám zázračně doložku, tedy povolení k výjezdu, na cestu do Anglie a Francie, a nevím, jestli se vrátím. Poslední večer před odjezdem piju šampaňské s Jiřím, s kterým to vypadá celý poslední měsíc takzvaně na spadnutí, ale ani jeden se neodhodláme.

Srpen 1989

V Londýně se mám sejít s mým americko-polským milencem Zbigniewem, s kterým jsem se seznámila v květnu na festivalu v Cannes, kam jsem se akreditovala jako novinářka pro studentský časopis Kavárna. Týden předtím trávím v Paříži u Alexandry. Tam mi hned první večer zatelefonuje matka. Zprostředkovaně, jak to tak v malé Praze bývá, se dozvěděla z údajně dobře informovaného zdroje, že v září mi kvůli protispolečenským aktivitám nebude umožněn zápis do nového ročníku FAMU. Máma mě prosí, ať se rychle vrátím. Ať to řeším, než bude pozdě. Neřeším nic.

Moje touha emigrovat má náhle i racionální základ, omluvu, vysvětlení - budu možná vyhozená ze školy, nemá cenu se vracet. Nevěřím, že by se mě spolužáci zastali, kdybych byla vyloučená ze školy, viděla jsem jejich „hrdinství“, když nechtěli podepsat Několik vět. Zavřela by se za mnou voda, byla bych stažená do hlubin zapomnění.

A navíc - nechci žít jako disidenti. Nepoznala jsem jich mnoho, ale udělala jsem si tehdy velmi zjednodušený závěr, že existují dvě kategorie disidentů: První je prezentována několika prominenty, jejichž život je sice provázen výslechy, zadržením na 48 hodin, vězením, ale jsou publikováni v západních elitních nakladatelstvích, mají určité finanční prostředky, které jim umožňují psát. Členové druhé, širší kategorie, tuto šanci nemají, ženy pracují jako uklízečky, muži myjí okna, tráví nejlepší léta života v kotelnách. Třou bídu s nouzí. Na psaní příliš času nezbyvá. Do téhle kategorie bych spadala a to se mi nechtělo. Přizpůsobovat se systému, dělat kompromisy s režimem taky ne.

Jenže jsem si říkala, že se třeba systém změní. Třeba nebudeme mít permanentně nad hlavou srp a kladivo. Ve všech sousedních zemích to vě. Proč jsou Čechoslováci stále tak pasivní?

Ze svých deníků vidím, že rozhodnutí o emigraci nechávám na tom, jak se Češi budou chovat v pondělí 21. 8., budou-li aspoň trochu aktivní, vrátím se, nebudou-li, emigruji.